

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZSM.422.21.2018.AW

Warszawa, 11 grudnia 2018 roku

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny**

27 sierpnia 2018 r. weszła w życie ustawa z 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie Prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych (Dz.U.2018.416) (zwana dalej „Ustawą”). Ustawa ta w sposób zasadniczy zmienia dotychczasową procedurę stosowania przepisów w zakresie spraw wszczynanych na podstawie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz. U. z dnia 25 września 1995 r.) (zwana dalej „Konwencja haska”).

W dotychczas obowiązującym porządku prawnym nie wprowadzono ustawy, której przedmiotem byłaby całościowa regulacja zasad i trybu postępowania polskiego organu centralnego. Ustawa normuje kwestie, które nie są uregulowane przez przepisy aktów prawa międzynarodowego albo nie są uregulowane dostatecznie szczegółowo. Wprowadzone przepisy regulują postępowanie przed polskim organem, ale także wprowadzają nowe rozwiązania w zakresie stosowania przepisów postępowania cywilnego. Zakres zmian wymagał nowelizacji obowiązujących już ustaw, w tym w szczególności ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, z późn. zm.), (zwanej dalej „k.p.c.”).

Ustawa i wprowadzona nią nowelizacja k.p.c. zakłada m.in. możliwość wnoszenia skargi kasacyjnej od prawomocnych wyroków sądów w sprawach o wydanie dziecka w trybie Konwencji haskiej przez Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, czy też Prokuratora Generalnego. Jednocześnie Ustawa uchyla możliwość składania wniosków

o zmianę prawomocnych wyroków wydawanych w przedmiotowych sprawach na gruncie przepisów art. 577 k.p.c., jeżeli wymaga tego dobro osoby, której postępowanie dotyczy.

Zgodnie z art. 31 Ustawy: *do spraw o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie Konwencji haskiej, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.* Należy zatem stwierdzić, iż przepisy o skardze kasacyjnej nie mają zastosowania do spraw wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie Ustawy, tj. przed 27 sierpnia 2018 r. Niemniej jednak, w związku z powyższym zapisem, pojawiają się wątpliwości w zakresie zastosowanego w w/w normie prawnej terminu „spraw”. Sformułowanie to, może rodzić problemy na gruncie jego wykładni. Pojawia się zasadnicze pytanie, czy termin „sprawa” odnosi się kompleksowo do wszystkich postępowań w przedmiocie wydania dziecka, w tym także zmiany postanowienia w oparciu o art. 577 k.p.c., czy też termin „sprawa” jest użyty w znaczeniu postępowania o wydanie dziecka toczącego się wyłącznie w trybie Konwencji haskiej. Nieprecyzyjny zwrot użyty w art. 31 Ustawy, może być różnorodnie interpretowany przez sądy, co w konsekwencji niesie za sobą negatywne skutki dla stron postępowania.

Z jednej strony analiza w/w artykułu Ustawy wskazuje, że wyłączona jest możliwość wniesienia skargi kasacyjnej od prawomocnie zakończonych spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie Ustawy. Ponadto na mocy przepisów Ustawy, art. 27 pkt. 7 § 5, w sprawach prowadzonych w trybie Konwencji haskiej można uznać, że została także zniesiona możliwość złożenia przez Stronę wniosku na gruncie przepisu art. 577 k.p.c. o zmianę prawomocnego orzeczenia.

Wskazany powyżej przepis art. 27 pkt. 7 § 5 jednoznacznie stanowi, iż po wejściu w życie Ustawy zmianie ulega przepis art. 598⁵ k.p.c otrzymując brzmienie:

§ 1. *W postanowieniu o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką sąd określa termin, w jakim zobowiązany powinien oddać uprawnionemu osobę podlegającą władzy rodzicielskiej lub pozostającą pod opieką.*

§ 2. *W postanowieniu o odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. sąd nakazuje zobowiązanemu zapewnić powrót tej osoby do państwa, w którym bezpośrednio przed naruszeniem prawa wynikającego z władzy rodzicielskiej lub opieki miała miejsce stałego pobytu, w terminie nieprzekraczającym dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się postanowienia.*

§ 3. *Postanowienie w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. wymaga uzasadnienia, które sporządza się w terminie dwóch tygodni od dnia ogłoszenia. Postanowienie wraz z uzasadnieniem doręcza się z urzędu uczestnikom postępowania oraz prokuratorowi. Przepisu art. 328 § 11 nie stosuje się.*

§ 4. *Postanowienie, o którym mowa w § 2, staje się skuteczne i wykonalne po uprawomocnieniu się.*

§ 5. ***W sprawach, o których mowa w § 2, przepisu art. 577 nie stosuje się.***

Z drugiej strony, przy założeniu że termin „sprawa” stosuje się do całokształtu postępowań powiązanych z postępowaniem toczącym się z wniosku o wydanie dziecka w trybie Konwencji haskiej, istnieje możliwość jego kontynuacji na gruncie złożenia przez przeciwiwiającego się powrotowi dziecka do kraju stałego pobytu wniosku o zmianę niekorzystnego orzeczenia nakazującego powrót małoletniego.

Z doświadczeń Rzecznika Praw Dziecka wynika, że pojawiły się problemy z wyborem sądu do którego należy złożyć wniosek o zmianę postanowienia w trybie art. 577 k.p.c. Sądy rejonowe do których wpływają wnioski stron o zmianę prawomocnych postanowień o wydanie małoletnich na gruncie przepisów Konwencji haskich, dotyczące spraw wszczętych przed wejściem w życie Ustawy, przesyłają je do sądów okręgowych zgodnie z właściwością rzeczową. W ocenie Rzecznika, powyższa praktyka zdaje się być niewłaściwa, nie tylko ze względu na powyższą argumentację, ale także z uwagi na to, że instytucja przewidziana w art. 577 k.p.c. nie występuje już w Ustawie. Tak więc, nowe przepisy w zakresie właściwości rzeczowej sądu, nie powinny mieć zatem zastosowania. Ponadto, sądem właściwym do rozpoznawania wniosków w trybie art. 577 k.p.c. jest sąd opiekuńczy.

Niepewność prawną w polskim ustawodawstwie utrzymuje brak przepisów przejściowych, odwołania lub wyłączenia – by jednoznacznie wskazać jak należy stosować wykładnię przepisu art. 27 pkt. 7 § 5 jak i art. 31 Ustawy. Wobec braku doprecyzowania w/w przepisów, można uznać, iż po wejściu w życie Ustawy art. 577 k.p.c. nie może mieć już zastosowania do spraw haskich, bowiem postępowanie na gruncie art. 577 k.p.c. nie jest kontynuacją postępowania haskiego, tylko nowym odrębnym postępowaniem.

Zdawać by się mogło, że intencją ustawodawcy nie było pogorszenie sytuacji prawnej uczestników postępowań w sprawie o wydanie dzieci w trybie Konwencji haskiej, niemniej

jednak uczestnicy postępowań wszczętych przed zmianą przepisów de facto mogą stracić możliwość skorzystania z jakiegokolwiek środka prawnego.

W konsekwencji tych zmian legislacyjnych uczestnicy postępowań o wydanie dziecka w trybie Konwencji haskiej, wszczętych przed 27 sierpnia 2018 r., mogą stracić możliwość wszczęcia postępowania o zmianę prawomocnego postanowienia w trybie art. 577 k.p.c., jak i nie nabędą prawa do wniesienia skargi kasacyjnej od prawomocnego wyroku. Zatem ich sytuacja prawna może być nie tylko zdecydowanie gorsza w stosunku do uczestników postępowań wszczętych po wejściu w życie Ustawy, ale nadto może ona ulec znacznemu pogorszeniu w porównaniu do stanu sprzed 27 sierpnia 2018 r., kiedy to Strony miały możliwość składania wniosków o zmianę prawomocnych postanowień w trybie art. 577 k.p.c.

Powyższe kwestie były podnoszone przez Rzecznika Praw Dziecka podczas prac legislacyjnych nad Ustawą.

Zamysłem ustawodawcy, zgodnie z treścią uzasadnienia do Ustawy, było stosowanie przepisów dotychczasowych w zakresie ustalania właściwości sądów. W pozostałym zakresie zastosowanie miały mieć przepisy projektowanej ustawy wraz z wejściem ich w życie. Jednak ustawodawca w art. 31 Ustawy wskazał, że do spraw wszczętych i niezakończonych stosuje się przepisy dotychczasowe. W Ustawie brak jest jakiegokolwiek wyłączenia lub odniesienia w zakresie możliwości stosowania nowych przepisów dotyczących skargi kasacyjnej w sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie Ustawy.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 10a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) zwracam się do Pana Ministra z prośbą o wyjaśnienie, jakie jest stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie interpretacji art. 31 wspomnianej Ustawy, a w przypadku potwierdzenia przedstawionych przez Rzecznika wątpliwości, uprzejmie proszę o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych w celu wyeliminowania nieprawidłowości w wyżej wskazanym zakresie.

Stwierdzenie zezwolenia
Michał Piłchowski